

N:o 16.

Ank. till Riksd. Kansli den 2 Maj 1884, kl. 12 midd.

*Konstitutions-Utskottets Utlåtande, i anledning af väckt motion
om ändring af 6 § Regeringsformen.*

Till Utskottets behandling har öfverlemnats en inom Andra Kam-
maren af Herr Grefve *E. Sparre* väckt motion, N:o 74, deri hemställes,
att Riksdagen för sin del måtte besluta den ändring i 6 § Regeringsfor-
men, att vid uppräknandet af cheferna för statsdepartementen måtte till-
läggas: en chef för departementet för landtbruket och öfriga näringar samt
allmänna arbeten, äfvensom att antalet af de så kallade konsultativa stats-
råden måtte inskränkas till två.

Till stöd för sitt förslag har motionären hufvudsakligen anført, huru-
som den massa olikartade ämnen, som tillhöra åtskilliga af våra stats-
departement och särskildt Civildepartementet, försvarade, om icke omöjlig-
gjorde, ett fullt tillfredsställande utöfvande af chefsplatsen. Behandlingen
af den öfverhandtagande massan löpande ärenden gjorde det omöjligt för
departementschefen att sätta sig in i alla till departementet hörande skilj-
aktiga ämnen på det sätt, att han kunde taga initiativ i dithörande frågor.

För genomförandet af reformer, i synnerhet på näringslivets område, erfordrades en man, som med öfvertygelsens värme, med sakkännedomens styrka, med den praktiska blick, som väljer, och den beslutsamhet, som med fasthet beträder den rätta vägen, förfäktade sina åsikter. Men sådant vore omöjligt för den, som, nedtyngd af de löpande ärendena, endast kunde undanstjåla några ögonblick af sin strängt anlitade tid för att egna någon uppmärksamhet åt organisationsfrågor. Skulle näringarne kunna höjas från sitt nuvarande aftynande tillstånd — och för sådant ändamål erfordrades genomgripande åtgärder — så måste man söka åt dem förvärfva en målsman, som förde deras talan inför tronen och i representationen, en hand, som ledde tillämpningen af ett en gång antaget system.

Det ämne, hvilket sålunda bragts å bane, har, såsom bekant, och enligt hvad jemväl motionären erinrar, förut varit vid flera tillfällen föremål för Riksdagens behandling. I afseende å gången af ärendets tidigare handläggning kan Utskottet hänvisa till motionärens framställning och vill till denna allenast foga, huru som frågan om iurättandet af ett nytt statsdepartement förevarit, förutom vid de af motionären anmärkta tillfällen, äfven vid 1875 års riksdag. Förslag förelåg då, framställt af enskild motionär, om ett nytt departement för jordbruk och kommunikationer samt om minskning af antalet konsultativa statsrådsledamöter till två. Utgången blef vid nämnda riksdag enahanda som sedermera vid riksdagarne 1880 och 1881, så att, efter det Utskottet hemställt att ingen åtgärd måtte af Riksdagen vidtagas, Kamrarne biträdde Utskottets hemställan.

Då vid de senare riksdagar, under hvilka ärendet varit före, Utskottet funnit sig böra afstyrka hvarje Riksdagens åtgörande i saken, har sådant hufvudsakligen berott på den uppfattningen hos Utskottet, att enligt ämnets egen natur detsamma syntes rättast böra komma under Riksdagens behandling efter framställning af Kongl. Maj:t. Samma åsigt har jemväl nu för Utskottet varit bestämmande; motionärens framställning har ej kunnat föranleda Utskottet att frånträda densamma.

Det synes Utskottet vara uppenbart, att en lagförändring sådan som den föreslagna ej får bedömas uteslutande från synpunkten af näringarnas möjliga behof utaf särskild omvårdnad. Förändringen måste, såsom i

vidsträckt omfattning ingripande i regeringens hela verksamhet, pröfvas under noggrann hänsyn till regeringsarbetets inrättning öfver hufvud. Man kunde eljest, för främjande af det i och för sig mycket beaktansvärda syftet att gagna näringarna, komma att skapa en ordning, som från andra synpunkter funnes sämre än den nu gällande. Ett tillförlitligt omdöme om den föreslagna förändringens inverkan på regeringsarbetet i dess helhet erfordrar emellertid en omfattande insigt i och öfverblick öfver det sätt, hvarpå samma arbete är ordnadt, och då en dylik insigt ej kan hos Riksdagen utan vidare förutsättas, så lærer för en lagstiftning i den af motionären förordade riktning erfordras den ledning, hvilken allenast en af Kongl. Maj:t lemnad utredning förmår gifva.

Motionären anser visserligen, att allt hvad härutinnan kan vara erforderligt redan föreligger i och genom de Kongl. propositioner, hvilka tidigare berört detta ämne. Enär vid 1868 års riksdag Kongl. Maj:t hemställde om en lagförändring af väsentligen enahanda beskaffenhet som den nu föreslagna, så skulle dermed vara behörigen intygadt, att en åtgärd, sådan som den ifrågasatta, kan lämpligen vidtagas. Utskottet vill emellertid häremot erinra, att efter år 1868 förhållanden tillkommit, hvilka göra det tvifvelaktigt, huru vida förslaget, om det nu antoges, skulle kunna, från synpunkten af regeringsarbetets ändamålsenliga ordnande, af Kongl. Maj:t godkännas. Föreskriften, att af statsrådets tio ledamöter åtta skola vara chefer för departement, innebar enligt den år 1868 gällande lagstiftning, att alltid tvenne af statsrådets medlemmar skulle finnas tillgängliga för det arbete, som man tänkt sig böra tillhöra de s. k. konsultativa statsråden. I följd af nuvarande bestämmelser om statsministerembetet, hvilket embete kan anförtros åt hvilken statsrådsledamot som helst, skulle föreskriften ej längre ega en dylik betydelse. I de fall, då statsministern ej vore chef för något departement — och hittills har förhållandet i allmänhet varit sådant — skulle allenast *en* statsrådsmedlem blifva öfrig för de funktioner, dem de konsultativa statsråden hafva att fylla. Men sådant synes innebära ett öfvergifvande af den tanke, som föraledt bestämmelsen i vår grundlag om statsråd utan departement, och till ett dylikt tillvägagående torde Riksdagen sakna fog, så länge från regeringens sida intet föranledande dertill gifvits.

Jemväl en annan omständighet är att i detta sammanhang uppmärksamma. När vid 1874 års riksdag Utskottet afgaf utlåtande i ämnet med anledning af då väckt motion, ansåg sig Utskottet kunna uttala, att

Landt- och Sjöförvarsdepartementen kunde utan olägenhet sammanslås till ett. Genom vidtagande af en dylik åtgärd, om den verkligen är lämplig, skulle naturligen motionärens syfte kunna främjas, utan att den arbetsorganisation, som för närvarande gäller inom statsrådet, blefve till sina hufvudgrunder rubbad. Departementenas antal likasom ock antalet af de konsultativa statsrådsledamöterna blefve detsamma som nu. Huru vida tanken på en dylik sammanslagning är i sig riktig, derom tilltror sig Utskottet ej att fälla något bestämdt omdöme i saknad af den nödiga utredning, hvilken allenast Kongl. Maj:t lärer kunna åvägbringa.

Frågan, huru det af motionären förordade syfte lämpligen må kunna viwas, sammanhänger enligt Utskottets uppfattning äfven med ett annat, angående regeringsarbetets rätta anordning framställt spörsmål, hvars lösning Riksdagen ej är egnad att på egen hand företaga. Såsom bekant har länge framhållits såsom ett önskningsmål, att från regeringens handläggning måtte skiljas sådana ärenden, hvilka vore af natur att kunna af andra myndigheter afgöras. Vid innevarande riksdag har, på grund af en inom Andra Kammaren väckt, af Tillfälligt Utskott handlagd motion, Andra Kammaren för sin del beslutit, att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t taga i öfvervägande, huruledes lämpligast skall afhjelpas den ofta öfverklagade olägenhet, som härrör af den ständigt växande mängden utaf sådana mål, som nu skola af Konungen i statsrådet behandlas, samt derom till Riksdagen framlägga förslag i sådana delar, der Riksdagens beslut erfordras eller eljest kan påkallas; och Första Kammaren har att pröfva, huru vida den för sin del vill biträda hvad Andra Kammaren sålunda beslutit. Det synes Utskottet, som vore frågan om regeringsarbetets fördelning mellan särskilda departement för sin rätta pröfning beroende äfven af frågan angående omfånget af detta arbete.

Utskottet torde i nu anmärkta förhållanden ega grundade skäl för sin åsigt, att Riksdagen i det föreliggande ämnet rättast afvaktar, hvad Kongl. Maj:t möjligen kan föreslå; ett tillvägagående, hvilket synes så mycket mera af omständigheterna påkalladt som, enligt hvad motionären anmärkt, Kongl. Maj:ts uppmärksamhet för ämnet blifvit genom en underdånig framställning från hushållningssällskapens ombud särskildt påkallad.

Till hvad nu anförts skulle Utskottet kunna lägga, att, om än de i det föregående anmärkta betänkligheter ej föreläge, Utskottet dock ej kunde för det närvarande tillstyrka någon Riksdagens åtgärd i denna sak. Frågan, huru näringarnas intresse må inom regeringen bäst blifva tillgodsedt,

innefattas naturligen i den större frågan, huru öfver hufvud den högre administrationen af näringarna bör vara ordnad. Härutinnan förekommer, att förslag om bildandet af en särskild öfverstyrelse för handeln och andra näringar är för närvarande på Kongl. Maj:ts pröfning beroende. Nådig proposition härom torde under den närmaste framtiden blifva till Riksdagen öfverlemnad, och synes jemväl af denna grund den närvarande tidpunkten ej väl egnad för en lagförändring enligt motionärens förslag.

I enlighet med det nu framställda hemställer Utskottet,

att Herr Grefve Sparres förevarande motion ej må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 2 Maj 1884.

På Utskottets vägnar:

Magnus Hallenborg.

Reservationer:

af Herr *Hammarhjelm*, med hvilken Herrar Friherrar *Nordenskiöld* och *Hierta* instämt: »Emot Konstitutions-Utskottets ofvanstående betänkande får jag anmäla min reservation:

Redan vid 1856 års riksdag aflät Kongl. Maj:t framställning till dåvarande Rikets Ständer om inrättande af ett nytt statsdepartement för allmänna arbeten, hvilken blef af dåvarande Konstitutions-Utskott tillstyrkt, men, då vid påföljande riksdag meningarne splittrades, förföll det derom väckta förslaget.

Några år derefter, och sedan den nya riksdagsordningen blifvit antagen, framstälde Kongl. Maj:t år 1868 åter en proposition om ett nytt departement för näringar och allmänna arbeten, utan tillökning af statsrådets antal, hvarigenom antalet af de konsultativa inskränktes till

två. Konstitutions-Utskottet erkände åter vigten af de skäl, som föranlett Kongl. Maj:ts förslag, men ansåg nu att ändamålet borde kunna vinnas genom borttagande ur grundlagen af alla bestämmelser om statsdepartementens antal och namn, hvilka borde ordnas genom civillag. Intetdera af dessa förslag vann Kammarens bifall.

Att Kongl. Maj:t sålunda icke vidare skulle till Riksdagen framställa något nytt förslag i detta ämne var mindre underligt. Men vid 1874 års riksdag väcktes åter motion om ett nytt statsdepartement för jordbruket och kommunikationerna. Konstitutions-Utskottet ansåg nu att de ärenden, hvilka hörde till Civil-, Finans- och Ecklesiastikdepartementen borde fördelas på fyra departement, men att Landt- och Sjöförsvarsdepartementen borde sammanslås till ett. Första Kammaren godkände icke detta förslag, men antog deremot ett, i öfverensstämmelse med den Kongl. propositionen till 1868 års Riksdag framställt förslag, att, med bibehållande af de nuvarande departementen, ett nytt, för näringar och allmänna arbeten skulle inrättas, på samma gång som de konsultativa statsrådets antal inskränktes till två. Då Andra Kammaren deremot antog Utskottets förslag i sin helhet, förföll frågan, oaktadt båda Kamrarne fattat enahanda beslut beträffande det nya statsdepartementet.

Vid 1880 års riksdag väcktes åter tvenne motioner i detta ämne, men denna gång ansåg Utskottet, som erkände frågans stora vikt, det böra öfverlemnas åt Kongl. Maj:t att framlägga en ny organisationsplan, och äfven vid 1881 års riksdag förnyades motionen med samma utgång men med det tillägg, att afgörandet af frågan om lämpligaste formen för en öfverstyrelse för handeln och näringarne kunde på den föreliggande frågan utöfva inflytande.

Efter att sålunda hafva redogjort för de vexlande åsigter, i denna fråga, hvilka hos representationen gjort sig gällande, hvarvid likväl torde böra framhållas, att båda Kamrarne en gång fattat ett lika beslut rörande inrättande af ett nytt departement, torde jag böra meddela, att vid hushållningssällskapens ombuds senaste sammanträde beslöts en underdånig framställning till Kongl. Maj:t om inrättande af ett särskildt departement för jordbruket och dess binäringar.

Gifvet är också, att sedan införandet af departementalstyrelsen år 1840 många förhållanden inträdt, som påkalla ökade arbetskrafter inom Statsrådet i den nu angifna riktningen. Jag inskränker mig här att endast antyda huru som en betydligt ökad folkmängd, ett mera utveckladt jord-

bruk, en hel mängd nyss tillkomna statsdomäner, samt det så raskt fullbordade och ännu pågående jernvägsbyggandet måste kräfva betydligt flera administrativa åtgärder än förr. Ur sigte torde icke heller böra lemnas, att ett ändamålsenligare ordnande af våra jordbruksskatter och ovissa besvär måste kräfva andra insigter än sådana, som förvärfvas inom de administrativa eller rättegångsverken.

I sammanhang härmed och i öfverensstämmelse med ofvan uttalade åsigter tror jag att ur grundlagen bör uteslutas den numera obehöfliga bestämmelsen, att de konsultativa statsråden böra hafva förvaltadt civil beställning.

Jag tillåter mig sålunda föreslå, att Riksdagen behagade antaga att hvila till grundlagsenlig behandling till kommande riksdag följande förslag till förändrad lydelse af 6 § Regeringsformen:

§ 6.

»Af Statsrådets — — — — — skola åtta vara — —

En för Ecklesiastik-Departementet.

En för jordbruket och öfriga näringar samt allmänna arbeten — —

Den — — — — —

— stadga.»

af Herr *Jonas Andersson*, med hvilken Herrar *Farup*, *Johnson* och *Johansson* instämt: »Med instämmande uti förestående reservation, anse sig undertecknade derjemte böra påpeka ett ytterligare skäl för bifall till Grefve Sparres ifrågavarande motion, ett skäl som till hufvudsaklig del varit för oss bestämmande att inom Utskottet förorda bifall till förslaget. Vi tro nemligen att genom inrättande af ett nytt departement i det af motionären angifna hufvudsyfte äfven den fördelen skulle kunna vinnas, att de ärenden, med hvilka Kommerskollegium ännu har att sig befatta, och hvilka icke anses lämpligen kunna öfverflyttas på andra embetsverk, skulle utan olägenhet kunna inordnas dels under det nya och dels under något af de öfriga departementen, hvarigenom Kommerskollegium sålunda möjligen skulle helt och hållet kunna indragas utan att behöfva etablera något särskildt nytt embetsverk i dess ställe.»